

Portfolio Marten van der Meulen

Mei 2026

Dit document bevat een selectie van verschillende soorten publicaties geschreven door Marten van der Meulen. In de meeste gevallen gaat het om fragmenten, die een indruk geven van het geheel. Meer publicaties zijn te vinden via <https://martenvandermeulen.com/output/>.

Dit portfolio bevat respectievelijk:

Rapport (p. 2-3): Van der Meulen, M. 2025. *Staat van het Nederlands 2025*. Taalunie: Den Haag. <https://taalunie.org/publicaties/234/staat-van-het-nederlands-2025>

Wetenschappelijk artikel (p. 4-6): Van der Meulen, M. 2022. Are we indeed so illuded? Recency and Frequency Illusions in Dutch prescriptivism. *Languages* 2022, 7(1), 42. <https://www.mdpi.com/2226-471X/7/1/42>

Essay (p. 7-8): Van der Meulen, M. 2023. Het onkruid is de tarwe van de taaltuin. In Tratsaert & Van Assche (eds.) *De Lage Landen anno 2050. Een verleden met toekomst*. Ons Erfdeel vzw: Rekem. p. 107-109 <https://www.de-lage-landen.com/article/het-onkruid-is-de-tarwe-van-de-taaltuin/>

Vakartikel (p. 9): Snel, B., M. van der Meulen & F. Landsbergen. 2024. Grammaticales van de grootste expert: de ANS. *Levende Talen Magazine* 112-1. <https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltm/article/view/2437/1985>

Populairwetenschappelijk boek (p. 10-12): Van der Meulen, M. 2024. Hoofdstuk 4. Het probleem met taalverloedering. uit *Het geheime leven van taalfouten*. Utrecht: Sterck & De Vreese. p. 37-39

Opinieartikel (p.13-14): Van der Meulen, M. 2020. *Idee: universitaire dependances in Utrecht, Den Bosch en Amsterdam*. Vox: Nijmegen. <https://www.voxweb.nl/nieuws/idee-universitaire-dependances-in-utrecht-den-bosch-en-amsterdam>

Column (p. 15): Van der Meulen, M. 2022. *Eigendommelijk*. *Onze Taal* 2022: 6. p. 48 <https://onzetaal.nl/tijdschrift/juni-2022/bladerboek>

Liner notes (p. 16): Van der Meulen, M. 2023. Color Gradient. Voor cd *Color Gradient* van Lionel Andrey (klarinet) & Flore Merlin (piano). 7mntn: Amsterdam. <https://www.7mntn.com/color-gradient/>

3.5 Opvattingen over taal

Ten slotte kregen deelnemers stellingen over de Nederlandse taal en taalbeleid te zien. De antwoorden geven inzicht in wat mensen vinden van de status en positie van het Nederlands. Uit wetenschappelijke literatuur van de afgelopen twintig jaar is gebleken dat het antwoord op de vraag 'is de taal mooi of niet mooi' een belangrijke aanwijzing geeft voor de algemene houding die taalgebruikers innemen tegenover een taal.³¹ De eerste stelling luidde daarom: 'Ik vind het Nederlands een mooie taal'. Deelnemers konden een score geven op een schaal van 0 (Vlaanderen) of 1 (Nederland) tot 100, waarbij 0/1 'Helemaal niet mee eens' betekende en 100 'Helemaal mee eens'.

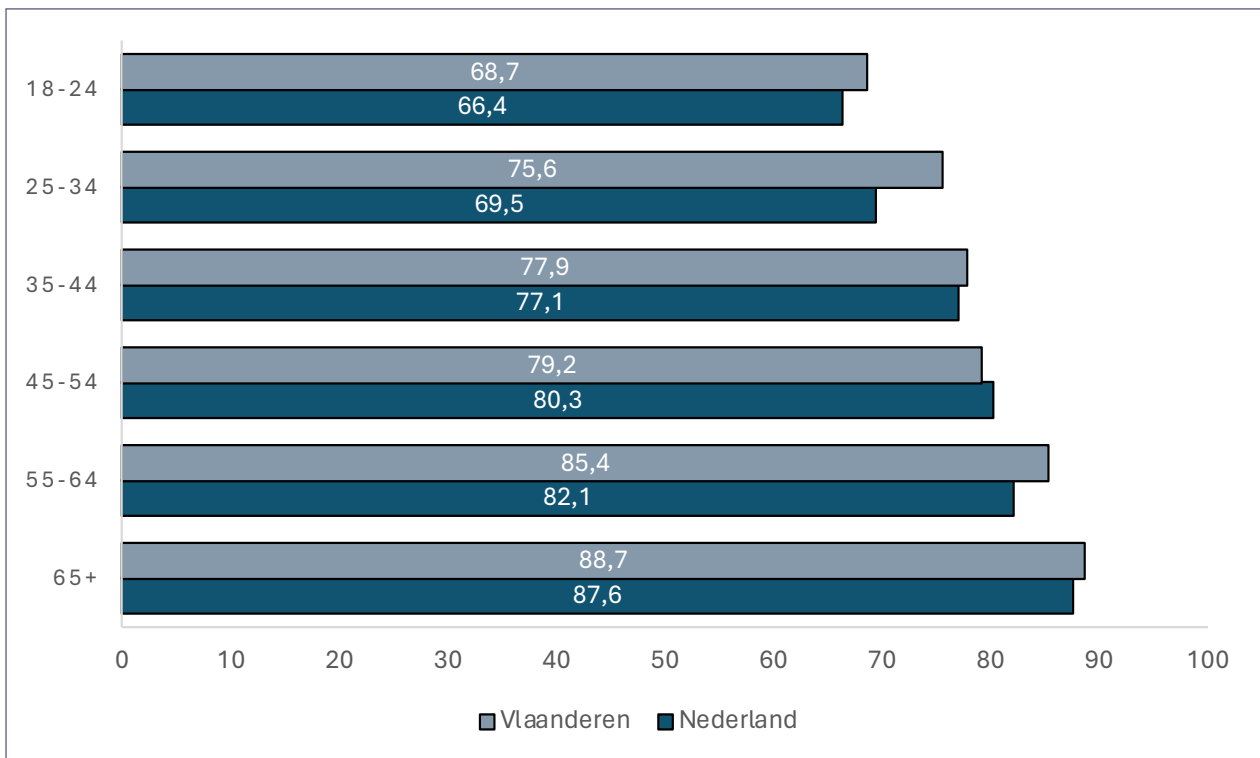
Gemiddeld scoorden deelnemers op deze stelling in Nederland met 80,6 en in Vlaanderen met 80,9. Wanneer we echter de resultaten uitsplitsen naar leeftijdscategorie, dan zien we dat de scores een

geleidelijke afname tonen naarmate de respondenten jonger worden (zie Figuur 3). Deze afname is nagenoeg even groot in Nederland en Vlaanderen (respectievelijk 21,2 om 20,0 procentpunt), waarbij de cijfers in Vlaanderen in vrijwel iedere leeftijdscategorie iets hoger liggen. Deze cijfers kunnen op twee manieren worden geïnterpreteerd. Aan de ene kant kan hier sprake zijn van daadwerkelijke afname. Een afnemende waardering voor het Nederlands kan een teken zijn van statusverlies, wat voor een taal op termijn geen positieve ontwikkeling is. Aan de andere kant kan er sprake zijn van *age-graded variation*. Dit betekent dat een bepaald patroon in taal stabiel gerelateerd is aan leeftijd.³² Met andere woorden: de mening van mensen over taal verschuift wel door de jaren, maar specifieke leeftijdsgroepen hebben altijd een vergelijkbare mening. In dit geval zou waardering telkens weer met de jaren komen, en is er geen reden om deze resultaten als negatief te interpreteren.

31. Zie bijvoorbeeld Latour, Britt, Roeland van Hout & Stefan Grondelaers (2012). De schoonheid van taal. Hoe wezenlijk is de rol van taalattitudes? *Taal & Tongval* 64, 156-194. Beschikbaar op <https://www.aup-online.com/docserver/fulltext/22151214/64/2/s4.pdf?expires=1751973426&id=id&accname=guest&checksum=41B6BA1F0AB96EEE891EE943E7BEE204>

32. Zie Wagner (2012) Age Grading in Sociolinguistic Theory in *Language and Linguistic Compass*. <https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/Inc3.343>

Figuur 3. Gemiddelde scores voor stelling ‘Ik vind Nederlands een mooie taal’ voor Nederland en Vlaanderen per leeftijdsgroep

De tweede stelling raakt aan een ander zeer belangrijk aspect van taal: de mate waarin taal wordt doorgegeven aan volgende generaties. Volgens de criteria die UNESCO opstelde voor bedreigde talen is dit hét criterium om de levensvatbaarheid van een taal in te schatten. Wat dat betreft is het zeer positief dat de Nederlandse deelnemers de stelling ‘Ik vind het belangrijk dat kinderen die in Nederland/Vlaanderen wonen het

Nederlands goed beheersen’ een gemiddelde score van 95,4 gaven, tegen een gemiddelde score van 93,1 voor Vlaamse deelnemers. Een verdeling naar leeftijd laat echter opnieuw een geleidelijk verloop zien, hoewel dit veel kleiner is dan bij de eerste stelling. Opvallend is dat het verschil tussen de hoogste en laagste waardering in Nederland aanzienlijk kleiner is dan in Vlaanderen (respectievelijk 6,5 om 11,3 procentpunt, zie Figuur 4).

Article

Are We Indeed So Illuded? Recency and Frequency Illusions in Dutch Prescriptivism

Marten van der Meulen

Centre for Language Studies, Radboud Universiteit, 6525 HT Nijmegen, The Netherlands;
marten.vandermeulen@ru.nl

Abstract: In 2005, Arnold Zwicky posited two misapprehensions about language: the Recency Illusion, or the false idea that certain language variation is new, and the Frequency Illusion, the erroneous belief that a particular word or phrase occurs often. Since their conception, these concepts have received widespread attention in popular scientific linguistics, but quantitative research investigating their application is scarce. The purpose of this paper is to provide an empirical investigation of Zwicky's proposed illusions. It does so by collecting statements about recency ('this word is new') and frequency ('this construction occurs often') from a database of Dutch prescriptive publications (1900–2018). I assessed their accuracy by comparing them to linguistic sources, including dictionaries, and usage corpora and other data. Our research showed that recency statements were rare, but that frequency statements, especially using high frequency terms such as *vaak* ('often'), were commonplace. Compared to usage, most prescriptive recency and frequency statements for both lexis and grammar indeed constituted Zwickian illusions. This seems partly due to genuine erroneous or unsupported beliefs by authors, but also partly to prescriptive genre conventions and rhetorical choices. Our explorative research highlights the complex usage–prescriptivism interface, and argues for more research into this aspect of language perceptions.

Keywords: prescriptivism; Dutch; frequency illusion; recency illusion; language norms; language use

Citation: van der Meulen, Marten. 2022. Are We Indeed So Illuded? Recency and Frequency Illusions in Dutch Prescriptivism. *Languages* 7: 42. <https://doi.org/10.3390/languages7010042>

Academic Editors:
Joan Costa-Carreras and Carla Amorós Negre

Received: 24 November 2021
Accepted: 14 February 2022
Published: 22 February 2022

Publisher's Note: MDPI stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2022 by the author. Licensee MDPI, Basel, Switzerland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

1. Introduction

In 2005, American linguist Arnold Zwicky published a post on the well-known blog *LanguageLog* entitled 'Just Between Dr. Language and I' (Zwicky 2005). In what would later be called a "classic post" (Zimmer 2019), he wrote about a language column which claimed that the construction *between you and I* had only started to appear over the last few decades. Zwicky invalidated this claim by showing that its usage dated back at least 150 years, and possibly as much as 400 years. He also speculated more generally about such recency statements, claiming that the claim in this column was not an isolated occurrence, but rather an example of several "systematic dogged misapprehensions" (Zwicky 2006) about language that people entertained. Zwicky described two of these closely related misapprehensions as follows:

- Recency Illusion: If you've noticed something only recently, you believe that it originated recently.
- Frequency Illusion: Once you notice a phenomenon, you believe it happens a whole lot. (Zwicky 2005)

These illusions manifest in metalinguistic statements of various sorts. In the case of the aforementioned *between you and I*, the columnist wrote that "about 20 years ago U.S. English-speakers began switching *me and X* to *X and I* everywhere the phrase occurs" (quoted in Zwicky 2005). Here, the temporal marking is a form of recency statement. Other statements include the word *recent* or variations thereof, such as *this word has recently come into use*, or statements such as *this has lately come into fashion*. As for the Frequency Illusion, Zwicky reports in his original blog post how members of a certain research group expressed

a belief about the common use of quotative *all*, which some even perceived to be used “all the time” (2005). *All the time* is a clear statement about the frequency with which a word occurs; other statements include other high frequency terms such as (*very*) *often* or *repeatedly*, but also frequency terms denoting presumably lower degrees of frequency, such as *sometimes*, *rarely* or *hardly ever*. Even a seemingly neutral description *this word occurs* can implicitly refer to frequency.

The crucial part about these illusions is that the perceived recency and frequency may not actually be based in fact, as Zwicky’s example shows. As such, these illusions are clearly related to the large and well-researched group of cognitive biases, or the “systematic errors in judgment and decision-making common to all human beings which can be due to cognitive limitations” (Wilke and Mata 2012, p. 531). The existence of such ‘errors’ does not mean that people are always wrong in assuming recency and frequency: there are well-known cases in which people make decisions based on demonstrably accurate information (cf. Arnold et al. 2000; Brysbaert et al. 2017). However, for some reason, sometimes this impression is wrong. One of the main reasons why people exhibit cognitive errors is selective attention. More specifically for language, Zwicky claims, people are influenced by the fact that “hardly anyone has a panoptic view of language variation” (2005). The illusions, then, are not only an effect of selective attention to language variation, but also of the (almost inevitable) restricted access that language users have to a language or language variety as a whole. Consciously or subconsciously, language users take their personal experience as representative for a larger variety, lect, or language, resulting in inaccurate estimations of the recency or frequency of certain words or phrases.

The above explains *why* these illusions occur; Zwicky also hypothesizes about *who* are likely to suffer from them, and *what* language is prone to being the subject of these illusions. According to him, education plays a key role in determining which language users are susceptible to false claims about recency and frequency (similarly, Cameron notes that knowledge of prescriptive discourse is ‘common’ for educated language-users (Cameron 1995, p. viii). Especially those with higher levels of education are vulnerable, as they have more “faith in the engines of correctness” (Zwicky 2008). Language professionals, linguists, and really anyone who is “reflective about language” are also susceptible (Zwicky 2005). As for which language is targeted, Zwicky claims that language users are particularly disposed towards certain types of language, which he states are “non-standard, informal, and spoken variants” (Zwicky 2008). One thing that variants with these parameters have in common is that they are often the subject of normative attention. For example, the whole point of the aforementioned column about *between you and I* was to eradicate mistakes in the use of this phrase. It seems, then, that recency and frequency statements are probably made in relation to *usage items*, or particular cases of *disputed variation*.

This combination of who (reflective language users) and what (disputed language variation) means that prescriptive publications, such as usage guides and style guides, are particularly likely to contain Recency and Frequency Illusions. After all, when we talk about these so-called ‘engines of correctness’, then surely prescriptive publications, which contain nothing but usage items, and aim at fixing language mistakes and eradicating unwanted variation, are the vehicles that run on these engines. Earlier research has shown that such works do indeed contain statements about usage, particularly relating to frequency (Sundby et al. 1991, p. 38; Kostadinova 2018, pp. 154–66; Ayres-Bennet 2020). However, this research is limited in scope, and recency statements do not seem to have been studied at all. Whether there is any systematicity to the use of frequency and recency statements, for example depending on the variable, author, or time period, is as of yet unclear.

Equally unclear is to what extent prescriptive statements about usage are an accurate reflection of actual language use. Recent work has shown that the position of prescriptivism being “often in defiance of normal usage” (Trask 1999, p. 246) may not be as categorically true as was long assumed to be the case. For example, van der Meulen and Rutten (2022) show that in a work by the Dutch linguist Matthijs Siegenbeek (1774–1854) there is a relation between the degree of frequency term used to describe a disputed variant and

the actual frequency with which this variant occurs in usage (i.e., higher terms, such as *vaak* ('often') show higher occurrences of usage). Similarly, in their study of the *one of the (few) X who Y-construction*, Hogeweg et al. claim that a frequency statement in a particular style guide is correct in asserting that this construction occurs *vaak* ('often') with singular agreement (Hogeweg et al. 2018, p. 339).¹ By contrast, in the one example in which an alleged Recency Illusion is explicitly tested against usage data, Liberman (2010) comes to an uncertain conclusion about whether the claim of recency for the sentence-initial *so* is correct. However, he admits that his analysis is "crude", as he only looks at frequencies per million words in the Corpus of Historical American, without checking whether instances are relevant or not, without an operational definition of recency, and without taking potential genre differences into account.

In summary, although we have some evidence for recency and frequency statements being used in prescriptive publications, we know little about the extent and manner of their use; whether or not these statements are accurate is similarly uncertain. The present paper addresses these two issues, by first mapping recency and frequency statements in Dutch prescriptive publications from 1900 onwards. Second, I assess whether these statements are illusions in the Zwickian sense, or whether they conform to actual usage patterns, by comparing the contents of these statements against actual language usage. In order to investigate whether certain types of linguistic variable are more likely to be correctly spotted than others, I look at both lexical and grammatical usage items. In the absence of any quantitative work exploring these matters, the purpose of the present paper is explicitly explorative: I want to see whether this type of methodology works, and what issues we encounter. The methodology and the materials are discussed in Section 2. Next, I look at the results in the prescriptive publications for recency (Section 3.1) and frequency (Section 3.2), after which I turn to an assessment of the accuracy of recency statements (Section 3.3) and frequency statement (Section 3.4). I end the paper with a discussion of all these findings (Section 4).

2. Materials and Methods

In this section, I first describe our prescriptive material, how I extracted recency and frequency statements from this material, and the tags I gave to these statements (Section 2.1). Following that, I explain how I tested the veracity of these statements. For recency (Section 2.2) and frequency (Section 2.3), I detail how each concept is operationalized, which statements I used for our evaluation of accuracy, and what usage data I base my evaluation on.

2.1. Prescriptive Data

To study prescriptivist statements about usage, I searched the Normative Database of Dutch. This database contains 5678 entries from prescriptivist publications aimed at mother tongue speakers of Dutch in the Netherlands for the period 1910–2018 (see van der Meulen 2020 for more details). The database focuses primarily on morphosyntactic usage items, but includes a substantial number of entries on lexis, especially for the earlier decades, as well as some entries for other linguistic levels, such as spelling or pronunciation. Entries in the database are quite heterogeneous in terms of length and contents, because their structure follows the varying build-up of the publication they originate from. Consequently, while many entries pertain to a single usage item, some contain more than one. Any usage item can attract more than one recency or frequency statement.² I approached the data using #Lancsbox (Brezina et al. 2020).

To investigate the Recency Illusion, I used a set of queries based on words denoting recency, manually cleaning up the results.³ Over the course of the investigation, it became apparent that there are in fact two types of recency statements. Next to the 'narrow' Zwickian type, which is about recent *origins* (Example 1), there are also statements that comment on a recent *development in frequency*, often by using the word *tegenwoordig* ('nowadays',

Het onkruid is de tarwe van de taaltuin

Laten we over Nederlanders spreken, meervoud

MARTEN VAN DER MEULEN

Heeft de Nederlandse taal toekomst? Die vraag werd anno 2023 geregeld gesteld. Want voor de oppervlakkige observator leek dat een pijnlijk relevante vraag. Een toename van Engelse woorden in Nederlandstalige kranten, steeds meer buitenlandse studenten die slechts in het Engels communiceerden en werden onderwezen, een afname van Nederlandse en een toename van Engelse boektitels in bestsellerlijstjes. Er klonk gemor: het volk maakte zich zorgen. Zou het nu dan toch echt voorbij zijn? Met de taal van Bredero, van Hella Haasse, van Urbanus, Anton de Kom, K3 en Aletta Jacobs? Die taal, met haar rijke geschiedenis, zou die nu dan toch echt wel dra ter ziele gaan! Wacht maar af!

Wat is het geheugen van mensen toch kort. Al deze doemprofeten vergaten namelijk dat precies hetzelfde werd aangekondigd in 1980. Ook toen zou de taal snel teloorgaan. In 1950 idem dito. En in 1930. In de negentiende eeuw, in de achttiende, en zo almaar terug. Altijd zou het Nederlands binnen afzienbare tijd in verval raken of verdwijnen. Ditmaal was Engels de architect die de stad der Nederlandse taal naar zijn evenbeeld zou hervormen. Eerder was het een Duitse aannemer geweest, daarvoor een Franse bouwkundige. Zo richtte en richt de vrees voor het verlies van het Nederlands zich altijd op de taal van de dominante culturele en economische cultuur in de westerse wereld. Op een taal die als paard van Troje was binnengehaald.

Was de angst voor taalverlies ooit gegrond? Nee. Nooit. Als een storm raasden de verschillende talen over het Nederlandse taalgebied. Ze ontwortelden klankbomen en verlegden de stromen van zinsrivieren. Maar wanneer het opklaarde, en mensen hun huizen uitkwamen, zagen ze dat er misschien wel vreemde woordbloemen bloeiden, maar dat het nog steeds hún landschap was. Het landschap van de Nederlandse taal is door alle stormen en aardverschuivingen niet meer de taal van duizend jaar geleden. Maar ze is altijd haar eigen taal gebleven, met haar eigen unieke en herkenbare identiteit.

Zou het nu dan toch echt voorbij zijn? Met de taal van Bredero, van Hella Haasse, van Urbanus, Anton de Kom, K3 en Aletta Jacobs? Die taal, met haar rijke geschiedenis, zou die nu dan toch echt weldra ter ziele gaan! Wacht maar af!

WOORDEN, WOORDEN, WOORDEN

Zo is het ook nu, in 2050. De Nederlandse taal is sinds 2023 niet fundamenteel veranderd. Helemaal hetzelfde is ze echter ook niet. Noch in aanblik, noch in vorm, noch in gebruik. Het meest in het oog springen altijd weer de woorden. Nieuwe woorden liften mee in het kielzog van populaire cultuuruitingen en nieuwe technologieën, om in vreemde taalgrond wortel te schieten. Dat gebeurde al duizenden jaren geleden, als onderdeel van Romeinse huiselijke innovaties. Hierdoor hebben we nog steeds *kelder*, *zolder* en *keuken*, naar het Latijn *cellarium*, *solarium* en *cocina*. Het gebeurde sindsdien met *computer*, *pizza* en *volgasvoetbal* en eindeloos veel andere woorden. De afgelopen decennia gebeurde het in toenemende mate met woorden uit het Engels, maar ook uit het Koreaans, Tamazight, Mandarijn Chinees en Oekraïens. Deze nieuwe herkomsttalen tonen de geleidelijke culturele, culinaire, sportieve, muzikale, politieke, technologische en literaire verschuivingen van de onderwerpen naar nieuwe gebieden.

Woorden, woorden, woorden. Ze lijken met zoveel, zo overweldigend te zwermen. Maar een gevaar zijn ze niet voor een taal. Waar de taal wel onder druk kwam te staan, dat was in de keuze om niet een zin met een uitheems woord te parfumeren, maar om een hele zin, ja een heel gesprek in een andere taal te voeren. Op dit punt zagen we in 2023 een wisselend beeld. Aan de ene kant stond het Nederlands er ijzersterk voor. Nooit waren er meer sprekers, van een taal die als vanzelf gebruikt werd in politiek, media en sociaal verkeer. Zorgwekkend echter was het verdwijnen van de Nederlandse roman, en vooral de immer toenemende stroom buitenlandse studenten, gevolg van de oeverloze liberalisering van het hoger onderwijs. Geen reden tot paniek, maar niet goed voor de samenleving op de lange termijn, en ook niet voor de status van het Nederlands. Een sociaal-maatschappelijke scheiding van talen, die we ooit ook hadden met Frans en Latijn aan de ene kant, en met de ‘platte’ lokale talen aan de andere, lag net over de horizon.

Gelukkig besloten regeringen in de periode 2023-2050 om de taal te stutten met politieke en economische keuzes. Het hoger onderwijs was het meest vanzelfsprekende aandachtsgebied. De studies Nederlands werden versterkt, zowel in binnen- als buitenland, met zowel financiële als woorde-lijke waardering. Weg was het label ‘pretstudie’: erkend werd tenslotte dat juist de studie van de Nederlandse taal, cultuur, literatuur en identiteit niet alleen bijdroeg aan een sociaal, cultureel en economisch rijke, productieve en vruchtbare samenleving, maar er zelfs essentieel voor was. Ook werden de duizenden studenten in de internationale neerlandistiek, die van Brno tot Seoul onze taal en cultuur bestudeerden, eindelijk naar waarde geschat. Ogenscheinlijk triviale zaken, zoals het faciliteren en aanmoedigen van het gebruik van Nederlandstalige terminologie op het medische, juridische en wetenschappelijke domein, toonden visie. Idem voor de verbeterde lonen, vanzelfsprekender inzet en toenemend maatschappelijke aanzien van vertalers. Zó werd het Nederlands op allerlei manieren voor de toekomst veiliggesteld.

VERSCHEIDENHEID BINNEN EENHEID

Het Nederlands glimt in 2050 als nooit tevoren. Maar kunnen we tegenwoordig nog wel spreken van ‘het’ Nederlands? Eigenlijk niet. Beter zou het inmiddels zijn over *Nederlandsen* te spreken. Want waar het Engels al aan het eind van de twintigste eeuw richting *World Englishes* bewoog, met soms sterk uiteenlopende geografische variëteiten, daar zette deze ontwikkeling zich ook voor het Nederlands in de eenentwintigste eeuw definitief door. Het was een effect van het toegenomen besef van de pluricentriciteit van de Nederlandse taal. De Nederlandse taal kent drie centra: Nederland, Vlaanderen én Suriname. De variëteit van Nederland is daarbinnen niet superieur aan de andere. Met deze erkenning kwam de inlossing van een decennia oude belofte om het Surinaams-Nederlands zijn rechtmatige plaats als volwaardige taalvariëteit in te laten nemen. Niet onder Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands, maar ernaast. De recent opgeleverde *Grote grammatica van het Surinaams-Nederlands* (2045) heeft hier een niet te onderschatten rol in gespeeld.

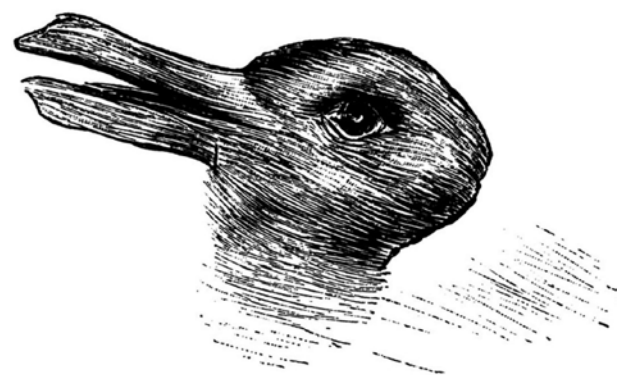
Een onvermijdelijk gevolg van het toegenomen zelfbewustzijn van de drie variëteiten was wel dat ze uit elkaar gingen drijven. De snelheid was die van tektonische platen, maar de ontwikkeling was onmiskenbaar. Ze liet ook een interessante tegenstelling zien. Waar de taalverschillen tussen landen langzaam groter werden, werden ze binnen landen juist kleiner. Op

Grammaticales van de grootste expert: de ANS

Zinnen die op meerdere manieren kunnen worden opgevat maken de grammaticales Nederlands nuttig én leuk. De *Algemene Nederlandse Spraakkunst* vormt een mooie bron voor zulke zinnen en hun interpretatie.

BARBARA SNEL, MARTEN VAN DER MEULEN & FRANK LANDSBERGEN

Kent u dat plaatje dat tegelijkertijd een eend en een haas voorstelt? Een van ons liet het eens aan leerlingen van klas 4 van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen zien en vroeg wat ze zagen. Zoals te verwachten was, zagen sommigen de eend, anderen de haas. Er ontstond bijna vanzelf een levendige discussie, waarin leerlingen elkaar wezen op

kenmerken van beide dieren die te herkennen waren in de afbeelding ('Oren!' 'Nee, snavel!' enzovoort). Aan het einde van de discussie was iedereen het erover eens dat beide antwoorden goed waren. In die conclusie zit een les die ook relevant is voor het onderwijs Nederlands. In dit artikel leggen we uit hoe dat zit. Ook gaan we in op de link tussen de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* en dit dubbelzinnige dier en we bespreken een manier om te werken aan bewuste geletterdheid.

Haas- en eendzinnen

Wat veel mensen, in ieder geval de genoemde leerlingen, niet weten is dat de Nederlandse taal ook heel veel haas- en eendzinnen bevat. Afhankelijk van hoe je kijkt, kunnen de zinnen op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Manieren die op hun eigen wijze allemaal even valide zijn. Neem de zin *Het zwembad is geopend*. Is *geopend* hier een werkwoord of een bijvoeglijk naamwoord? Dat hangt af van je interpretatie. Als zojuist het lintje is doorgeknipt door de burgemeester, dan is *geopend* een werkwoord. Maar is het zwembad vandaag het tegenovergestelde van dicht, dan is *geopend* een bijvoeglijk naamwoord.

Foto: Tom van Limpt

Iets vergelijkbaars geldt voor een zin als *Manon lette op*. De betekenis is hier weliswaar eenduidig, maar je kunt wel discussiëren over de woordsoort van *op*: je kunt het zien als voorzetsel (*op het kastje*), als deel van het werkwoord (*opletten*) of als een aparte categorie daar ergens tussenin (een voorzetselbijwoord).

Er is geen juist antwoord

Het discussiëren over dit soort dubbelzinnige zinnen in de klas heeft verschillende voordelen. Leerlingen oefenen er hun argumentatievaardigheden mee en krijgen meer inzicht in de grammatica van het Nederlands. Toch gaan docenten meerdubbelzinnige zinnen in de klas vaak uit de weg. Begrijpelijk, want we kunnen niet eenduidig vertellen wat het juiste antwoord is. Dat vinden we bij poëzie echter doodnormaal, dus waarom niet ook bij grammatica? Ook daar zijn vaak meerdere antwoorden verdedig-

baar; het gaat om de kwaliteit van de argumenten. Een leerling die kan vertellen dat *geopend* bij dat zwembad dezelfde woordsoort kan hebben als *dicht*, die heeft het begrepen! En met de juiste voorbeelden kunnen zulke discussies op elk schooltype gevoerd worden.

Het standpunt om grammatica vaker op deze manier te benaderen is verre van nieuw. Al in 2010 pleitte Peter-Arno Coppens ervoor om grammatica te beschouwen als 'rommelig probleem'. Taal is nou eenmaal complex en genuanceerd. Als taaldocenten doen alsof dat niet zo is, dan bereiden ze hun leerlingen niet goed voor op de manier waarop taal gebruikt wordt. Een manier om dit aan te pakken is door leerlingen een onderscheid te leren maken tussen hun taalgevoel (wat vind je zelf?), de taalnorm (wat zegt het boek?) en de taalwerkelijkheid (hoe gebruiken mensen om je heen de taal?), zoals Van Rijt en Wijnands (2017) betogen. Wie als scholier op

Het probleem met taalverloedering

In augustus 2018 konden televisiekijkers zich verheugen op een nieuw programma over taal. *De S.P.E.L.-show*, gepresenteerd door coryfee Astrid Joosten, kwam namelijk op de buis. Hierin zouden de onvermijdelijke Bekende en Gewone Nederlanders getest worden op hun spelling- en grammaticakennis. Nu ben ik echt totaal niet de doelgroep voor dit soort shows, en ik probeer ze dan ook te negeren. Dat is normaliter geen probleem: genoeg andere dingen om te kijken. In dit geval kon ik er echter niet omheen. Ik werd namelijk toch blootgesteld aan artikelen over dit tv-programma. Daar werd ik niet blij van. Zo opende een interview met de presentatrice in het *AD* als volgt:

Astrid Joosten (60) windt – met dt – zich op. Ze signaleert om zich heen taalverloedering en dat gaat de presentatrice aan het hart. ‘Ik constateer dat onze taalvaardigheden achteruitgaan.’

Het deed me denken aan een interview met Ad Verbrugge van actiecollectief Beter Onderwijs Nederland. In een artikel van de NOS werd hij medio mei 2018 als volgt geciteerd:

‘Er is sprake van taalverloedering en achteruitgang van de uitdrukingsvaardigheid in het Nederlands bij mensen die later belangrijke functies in het openbaar bestuur ende rest van de maatschappij innemen.’

Taalverloedering. Het is een begrip dat je maar al te vaak tegenkomt. Net als Astrid Joosten en Ad Verbrugge hebben ook columnisten, politici, en journalisten er de mond van vol. De taaladviseurs in mijn verzameling dan weer niet, opvallend genoeg. Laten we er toch eens bij stilstaan, want het gebruik

van dit begrip raakt aan allerlei problemen die rondom taalfouten en taalnormen voorkomen. Dus wat is taalverloedering eigenlijk? Bestaat het? Kunnen we er iets aan doen?

Wat is taalverloedering?

Volgens Van Dale betekent het woord *verloedering* verslonzing. Dat woord staat niet in de gratis versie van het online woordenboek, maar volgens de betaalde versie betekent dat dan weer ‘door onzorgvuldige behandeling er slordig uit doen zien’. In taal manifesteert verloedering zich als de intrede van ongewenste leenwoorden, meer spelfouten en/of een toename van slordige en onaantrekkelijke teksten. Als oorzaken hiervan worden toegenomen slordigheid en haastigheid genoemd, algemene incompetentie, desinteresse of luiheid, of de achteruitgang en überhaupt gebrekkigheid van onderwijs. De boosdoeners zijn vaak jongeren, en soms tweedetaalleerders of studenten. Ironisch detail overigens: volgens C. G. L. Apeldoorn en S. Pot, schrijvers van *Twijfelgevallen Nederlands* (1983) is het woord *verloedering* een germanisme. Als dat zo is, dan is het gebruik van het woord zélf dus een teken van verloedering...

In de definitie van *verslonzing* die we in Van Dale lezen ontbreekt het belangrijkste deel van het begrip. Iets *is* niet verloederd of slonzig, iets verloedert of verslonst. Er is geen sprake van een statische situatie, maar van een ontwikkeling. Er wordt een trend geobserveerd. In het geval van taalverloedering dus een toename van spel- en typfouten, slecht geschreven teksten of meer leenwoorden. Taalverloedering is dus altijd iets wat afgemeten wordt ten opzichte van een situatie uit het verleden. Nu is het slechter, dat suggereert dat het ooit eerder beter was. Soms maken mensen expliciet wanneer dat was. Zo tweette columniste Sylvia Witteman in 2021 dat ‘een eeuw geleden een arbeiderskind evenmin spelfouten maakte als een dokterskind’. Meestal echter gaat het om een onduidelijk gedefinieerd ‘vroeger’.

Altijd taalverloedering

Verbrugge (‘Er is sprake van taalverloedering’) en Joosten (‘Ik constateer dat onze taalvaardigheden achteruitgaan’) zijn zeer categorisch in hun conclusies over taalverloedering en hun gebruik van die term. Maar er zijn ver-

schillende problemen met het concept. Het eerste is, dat wanneer je een beetje gaat zoeken, je al snel véél meer uitspraken over taalverloedering tegenkomt. Die zijn zeker niet alleen uit 2018. Het zijn er veel te veel om hier allemaal op te noemen, hoe leuk ik het ook zou vinden. Maar ik vind het leuk en leerzaam om toch een kleine bloemlezing te geven. Let vooral ook op wannéér de uitspraken zijn gedaan:

- ‘Er komen steeds vaker signalen dat het slecht gesteld is met de beheersing van de elementaire taalregels bij (eerstejaars)studenten.’ Frans Schaars, *Brons. Belangrijkste regels van onze Nederlandse Standaardtaal* (2006).
- In 1981 verscheen de verkennende ministeriële nota *Er wort steeds meer fout gescreven*. Daarin worden ‘klachten uit het onderwijsveld en van leden van de Eerste en Tweede Kamer over de kwaliteit van het taalgebruik van leerlingen en oud-leerlingen’ gebundeld.
- ‘Klachten over gebrek aan taalvaardigheid hebben in 1951 aan de Universiteit van Amsterdam geleid tot de oprichting van de leerstoel Taalbeheersing’, aldus Jan Veering in zijn proefschrift *Mogelijkheden en moeilijkheden van taalverzorging* (1966).
- Op 8 februari 1930 verscheen een artikel in *De Tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad*. Het artikel, met de titel ‘Onze Taal in Gevaar: Wat het Hoofdonderwijzersexamen leert’, begon als volgt: ‘Reeds meermalen is gewezen op het groote gevaar, dat onze taal bedreigt door de hand over hand toenemende slordigheid, zoowel in het mondeling als in het schriftelijk uitdrukken van de gedachten.’
- Een ingezonden brief in de *Arnhemse Courant* van 24 oktober 1840 getiteld ‘De troonrede uit taalkundig oogpunt beschouwd’ bevat de volgende passage: ‘Betreurenswaardig scheen het mij steeds dat in schier alle stukken die van de regering uitgingen, onze schoone taal zoo zeer werd miskend en verwrongen (...) ach! was de proclamatie barbaarsch gesteld, de troonrede is het niet minder.’
- De Friese predikant Johannes Hilarides schreef in 1712 een brief met als titel ‘Hoe de Hollanders heeden zeer druk bezig zin: om de gemeene Neederduitsche taal, ens lustig te verhuutselen en te verboeten.’

[Home](#) » [Nieuws](#) » Idee: universitaire dependances in Utrecht, Den Bosch en Amsterdam

OPINIE

Idee: universitaire dependances in Utrecht, Den Bosch en Amsterdam

26 jun 2020 **Ingezonden**

Foto: kismihok (via Flickr)

OPINIE - Het ziet er naar uit dat veel medewerkers van de Radboud Universiteit de komende tijd nog niet naar de campus kunnen komen. Thuiswerken is daarom het devies, maar ideaal is dat niet. Promovendus Marten van der Meulen, die zelf in Utrecht woont, heeft daarom een idee: richt op verschillende plekken in het land kantoorplekken in.

Goed nieuws in de jongste persconferentie van Rutte: nu de beperkingen in het ov worden opgeheven, lijken er komend najaar toch weer meer studenten naar de campus te kunnen komen. Hoeveel, dat blijft de vraag, aangezien de anderhalvemetermaatregelen in stand worden gehouden. De bezettingsgraad van de universiteit kan dus niet te hoog worden, en daarom moeten we ook voor medewerkers nadenken over hoe we dit najaar omgaan met werk en campusaanwezigheid.

net lijkt mij vanzelfsprekend dat onderwijscollega's prioriteit krijgen om naar campus te gaan; het is duidelijk dat fysiek onderwijs sterk de voorkeur heeft. Maar wat betekent dat voor andere medewerkers? Thuiswerken ontlast natuurlijk campusdrukke, maar de nadelen zijn inmiddels bekend: de scheiding werk-privé is moeilijk te maken, de fysieke omstandigheden zijn vaak minder, en er ontbreekt sociaal contact. Ik vind dat die problemen op zijn minst moeten worden verminderd, maar hoe kan dat zonder dat medewerkers naar de campus komen?

'Een dependance is geen vervanging van de campus of thuiswerken, het is een aanvulling daarop'

Nu woon ik, net als een groot aantal collega's, niet in Nijmegen. Ik woon in Utrecht, en ken flink wat collega's die ook vooral in Amsterdam en Den Bosch wonen. Wat nou als de Radboud Universiteit in die drie steden (om te beginnen) dependances inricht? Voor mij zou dat echt een vooruitgang zijn. Ik ga 's ochtends weer naar mijn werk, waar ik collega's tref van mijn eigen organisatie, die allemaal werken aan onderzoek en de ondersteuning daarvan. Het zullen zeker niet dezelfde mensen zijn als voor corona met wie ik een omgeving deel, maar dat is misschien juist wel een deel van de charme. Voor managers is het vast te verkopen als 'diagonale integratie' of iets dergelijks.

Goedkoop

Een voordeel van dit plan is dat het relatief goedkoop kan zijn. De dependance kan worden ingericht met materiaal van de universiteit, dat nu ongebruikt staat, zoals het fijne stabureau dat ik in november had gekregen. Ook kan ik me voorstellen dat er bijvoorbeeld evenementlocaties zijn die veel minder boekingen hebben, en die wel openstaan voor een dergelijke bezetting. De kosten daarvan zouden deels kunnen worden opgevangen door het geld dat vrijkomt uit alle reiskosten die ik (en anderen) nu niet maken. Als ik maar af en toe in Nijmegen ben, dan is die dure trajectkaart niet meer nodig.

Natuurlijk kleven er ook nadelen aan dit plan. Zo'n tijdelijke inrichting gaat al snel richting kantoortuin, en dat kan een **ongewenst** precedent scheppen voor bijvoorbeeld de nieuwe huisvesting van Letteren. Er moet nagedacht worden over het coronaproof maken van werkplekken, en over de administratie rondom reserveren. En voor sommige werkzaamheden is de opzet niet geschikt. Maar dat hoeft ook niet: een dependance is geen vervanging van de campus of thuiswerken, het is een aanvulling daarop. Een aanvulling die niet ideaal is, maar die mijn werkplezier verhoogt, en die zorgt dat mijn onderwijscollega's zo goed mogelijk hun werk kunnen doen.

DELEN

Vergeten fouten

Over taalfouten die ooit voor verontwaardiging zorgden, maar inmiddels in de vergetelheid zijn geraakt.

✍ Marten van der Meulen 🗨 Anna June van Duijn

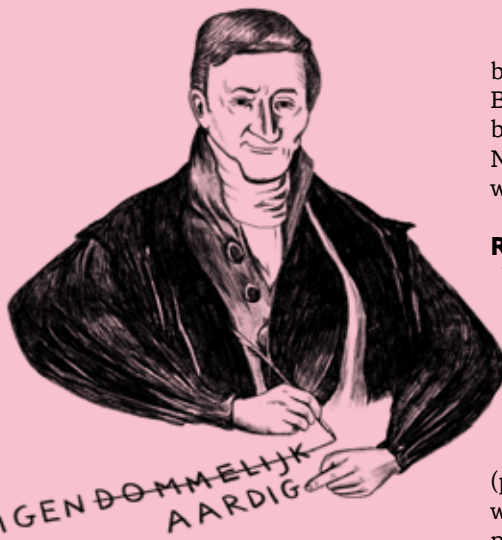
Eigendommelijk

Weten hoogleraren Nederlands altijd exact hoe taal werkt? Matthijs Siegenbeek (1774-1854), de eerste hoogleraar Nederlandse Taal en Cultuur, in ieder geval niet. Dit icoon van de neerlandistiek, dat in 1804 de eerste officiële spelling van het Nederlands publiceerde, kon namelijk niet goed inschatten hoe vaak ‘foute’ woorden voorkwamen. Dat blijkt uit onderzoek dat ik met Gijsbert Rutten deed naar een kort taaladvieswerk dat Siegenbeek in 1847 publiceerde. Dat werk richtte zich op “ongewenste germanistische invloed” op de taal van “Goede Schrijvers”. Een van de gewraakte woorden was *eigendommelijk*, een alternatief voor het als correct bestempelde *eigenaardig*. Siegenbeek schreef er het volgende over:

Eigendommelijk. Dit woord, waarvan het gebruik meer en meer algemeen wordt, is, buiten twijfel, een der meest verwerpelijke Germanismen, onder ons in zwang gebragt.

Ollie B. Bommel en Tom Poes

Het woord *eigendommelijk*, dat als een te makkelijke vertaling van het Duitse *eigentümlich* werd gezien, wordt na Siegenbeek nog door een paar taaladviseurs afgekeurd. Ook *Onze Taal* verwerpt *eigendommelijk*, in een van de eerste nummers. De laatste die het afkeurt, is Jan Bakels in 1956;

daarna verdwijnt het uit de taaladvieswerken. Zelfs het *Barbarismenwoordenboek* van Bas Hageman uit 2001, dat zeer uitvoerig is, noemt het niet.

Ook uit het taalgebruik is *eigendommelijk* verdwenen. Tot 1940 komt het nog wel geregeld voor; daarna vinden we het alleen nog incidenteel, zo kunnen we vaststellen na onderzoek in krantendatabase Delpher. Een van de zeldzame gevallen staat bijvoorbeeld in *Trouw* in 1972, als iemand schrijft over het “zeer eigendommelijk taalgebruik in de streek tussen Lek en IJssel”. Komt het woord na 1980 voor, dan is het altijd in een wel heel specifieke context. Alle voorbeelden worden namelijk gebruikt door professor Zbygniew Prlwytzkofsky, een karakter uit de

bekende stripverhalen over Ollie B. Bommel en Tom Poes, dat erom bekendstond sterk ‘verduits’ Nederlands te praten. Dat is met dit woord heel mooi gelukt!

Rode auto

Wat dit geval interessant maakt, is dat Siegenbeek zegt dat het gebruik van *eigendommelijk* “meer en meer algemeen” werd. Maar was dat ook echt zo? Dat kunnen we controleren! In een grote verzameling literaire teksten (precies die “Goede Schrijvers” dus op wie Siegenbeek zich baseerde) uit de periode 1750-1847 zochten we naar het woord *eigendommelijk*. Wat bleek? Als we telkens keken naar tijdvakken van 25 jaar, dan begon *eigendommelijk* helemaal niet vaker voor te komen naarmate de tijd verstreek. Sterker nog: in de laatste periode kwam het woord zelfs drie keer zo weinig voor als daarvoor.

Waarom dacht Siegenbeek dan toch dat dit zo was? De verklaring daarvoor is simpel: als je ergens op let, dan valt het meer op, en lijkt het ook meer voor te komen. Die reflex is niet beperkt tot taal: bekend is ook dat als je eenmaal gespitst bent op rode auto’s, het is alsof je ze de hele tijd ziet. Dat hoeft niet te betekenen dat ze ook écht overal zijn – het lijkt alleen zo. Misschien leed Siegenbeek ook aan deze cognitieve illusie. Ook al klopt zijn gevoel dus niet, ‘eigendommelijk’ is het dus zeker niet. ←

Liner notes *Color Gradient*
Marten van der Meulen
2023

Categorization is a funny thing. It seems so straightforward to think of categories as neat bins with clear-cut demarcations. Something is one thing, or it is the other. Done. In practice though, nothing is simple about categories, genres and labels. For example, many phenomena display *gradience*, meaning that one thing gradually moves towards the other. In such cases it is unclear when exactly one category ends and another begins. The borders are fuzzy. Colors are the prime example of this fuzziness. When exactly does green become yellow, or red become brown? But many other phenomena that we are taught to think about in terms of binary oppositions are gradient too. The ambiguity of categorization is exemplified by a famous experiment from linguistics, in which people were asked to judge a variety of drinking receptacles. When was it a cup, and when a mug? The answers showed variation: the difference between the two types of bowls is not fundamental, but gradient.

Music is much the same. We often talk about world music, classical music, Baroque music, jazz, and pop as if these are delimited and distinguishable types of music. But it is unclear where the borders are between many of these genres. Many compositions are in multiple genres, or cannot be easily classified as one genre or the other. Moreover, these labels are so general that they approach a point of meaninglessness. They encompass such an enormous breadth of music that one wonders what the different pieces still have in common. Take the container that we call classical music: this contains a plethora of different types of music, including Mozart, Xenakis and Cage. Jazz is similarly multifaceted, including such varying products as the easy-on-the-ears tunes of Nat King Cole and the almost aggressively complex free jazz of Eric Dolphy. And even when a piece can be said to be, for example, clearly classical, such pieces and their composers may be influenced by other genres. This influence creates borderlands, worth exploring.

On this cd, appropriately titled *Color gradient*, clarinetist Lionel Andrey and pianist Flore Merlin take a journey together to explore the different borders between classical and jazz music. They approach these borders from the classical side. After all, both Lionel and Flore were trained classically, and identify as classical musicians. Also, the pieces on this cd share certain characteristics of classical music, such as multi-movement structure and the simple fact of being written down. "We wanted to propose a journey through different aesthetics and styles," says Flore. "Meanwhile, we explore the way in which different types of jazz and jazz elements find their way into classical music."

Lionel and Flore chose music with a connection to either France or the United States. The reasons for this choice are elementary given the history of jazz. From its still hotly debated origins in the former French colony of New Orleans, the influences of the French classical tradition on jazz have been substantial. There were, of course, an abundance of other influences, including church hymns, sub-Saharan drumming, Latin-American music, and blues. The global impact of jazz is also undisputed, as shown by its obsession by Japanese bestseller authors, famous Danish double bassists, and renowned Swiss festivals. But at its core, jazz remains a quintessentially American phenomenon. Perhaps more than anything else, it embodies the American melting pot, which may not have worked out so great socially, but which is musically alive. Unsurprisingly, American classical composers were quickly but lastingly influenced by jazz, and composers still come to places such as New Orleans and New York to experience the typical classical-jazz blends.